UMEÅ UNIVERSITET

kn.registrator@regeringskansliet.se
kn.nim.remisser@regeringskansliet.se

Mottagarens dnr: KN2026/01835

Yttrande över Europeiska kommissionens förslag till en europeisk innovationsakt (European Innovation Act)

Regeringen har anmodat Umeå universitet att yttra sig över Europeiska kommissionens förslag till en europeisk innovationsakt.

Övergripande synpunkter

Umeå universitet välkomnar förslaget till en europeisk innovationsakt (European Innovation Act) och ställer sig positivt till ambitionen att stärka Europas innovationsförmåga, undanröja hinder för innovation och förbättra förutsättningarna för att forskningsresultat och nya idéer ska komma samhället till nytta. Förslaget kan utgöra ett viktigt bidrag till utvecklingen av ett mer sammanhållet europeiskt innovationssystem, bland annat genom förbättrade möjligheter till finansiering, samverkan och innovationsfrämjande offentlig upphandling.

Samtidigt anser Umeå universitet att förslaget behöver utvecklas för att i högre grad återspegla innovationsbegreppets bredd och de olika roller som universitet, offentliga aktörer, näringsliv och civilsamhälle spelar i innovationssystemet. Innovation handlar inte enbart om kommersialisering av forskningsresultat och utveckling av immateriella tillgångar, utan också om kunskapsutbyte och samverkan mellan forskning och det omgivande samhället. Genom sådan samverkan utvecklas nya arbetssätt, tjänster och lösningar som kan bidra till att möta komplexa samhällsutmaningar. Det är därför viktigt att den europeiska innovationsakten även erkänner och främjar social, organisatorisk och offentlig innovation samt synliggör de bidrag som humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning kan ge till samhällsutvecklingen.

Umeå universitet vill vidare understryka vikten av att den europeiska innovationspolitiken tar hänsyn till regionala förutsättningar och skapar goda villkor för innovation i hela Europa, inklusive glest befolkade och geografiskt perifera regioner. För att förslagets ambitioner ska kunna förverkligas krävs ett brett innovationsperspektiv, långsiktiga förutsättningar för samverkan mellan olika aktörer och tillräcklig flexibilitet för att möta tekniska och samhälleliga förändringar.

Specifika synpunkter

1. En bredare syn på innovation och universitetens roll

I förslaget anges följande ambition:

“The proposed Regulation is a cross-sector initiative aiming to deliver a Union-wide level playing field for innovators across all sectors, rather than focusing on specific application sectors, technology fields or industries.”

Trots denna sektorsövergripande ambition ligger förslagets tyngdpunkt på innovation som kan kommersialiseras på den inre och internationella marknaden. Universitetens roll framställs i stor utsträckning som att producera immateriella tillgångar och forsknings- och utvecklingsresultat som

därefter kan kommersialiseras. Därmed riskerar andra centrala delar av universitetens innovationsfrämjande verksamhet att få begränsat utrymme.

Innovation uppstår även genom samverkan mellan forskare och aktörer i det omgivande samhället, där kunskap omsätts i nya metoder, verksamhetsformer, tjänster och lösningar på komplexa samhällsutmaningar. Sådana innovationsprocesser är inte nödvändigtvis inriktade på kommersialisering, men kan ha stor betydelse för samhällsutvecklingen och förmågan att möta gemensamma utmaningar.

Umeå universitet anser därför att förslaget tydligare bör erkänna universitetens breda roll i innovationssystemet. Innovationskontor vid lärosäten, science parks, klusterorganisationer, living labs och andra samverkansplattformar bör synliggöras som viktiga strukturer för kunskapsutbyte, gemensamt lärande och utveckling av nya lösningar. Även innovationsprocesser som bygger på samverkan mellan forskning, offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle bör ges en tydligare plats i förslaget.

2. Finansiering, offentlig upphandling och förutsättningar för innovation

Förslaget behandlar på ett relevant sätt flera centrala åtgärder för att undanröja hinder i företags utveckling och marknadsintroduktion av innovationer. Det kompletterar även andra europeiska initiativ, däribland förslaget till direktiv om offentlig upphandling.

Umeå universitet ser positivt på ambitionen att förbättra tillgången till olika former av innovationsfinansiering och att använda offentlig upphandling som ett verktyg för att främja innovation och stimulera marknadsutveckling. Offentlig upphandling kan bidra till att skapa efterfrågan på nya lösningar och ge innovativa företag bättre möjligheter att utveckla och introducera

Samtidigt bör innovationsfrämjande insatser inte begränsas till marknadsorienterade instrument. Samhällsutmaningar kan kräva andra former av stöd, exempelvis långsiktiga samverkansinsatser, experimenterande verksamheter, gemensam kunskapsutveckling och utveckling av nya arbetssätt inom offentlig sektor. För att den europeiska innovationsakten ska få genomslag inom ett brett spektrum av samhällsområden behöver den därför omfatta flera kompletterande former för att stödja och möjliggöra innovation.

3. Immateriella rättigheter och bredden i innovationsbegreppet

Förslaget kopplar i hög grad innovation till immateriella rättigheter, patent, immateriella tillgångar och finansiering. Dessa faktorer är betydelsefulla för många innovationsprocesser, men ett ensidigt fokus på dem riskerar att begränsa möjligheterna att uppmärksamma och stödja innovationer vars värde inte främst kan uttryckas genom patenterbara tillgångar eller kommersiella resultat.

Detta gäller bland annat innovation inom humaniora och samhällsvetenskap, tjänsteinnovation, social innovation och offentlig innovation. Inom dessa områden kan värdet i stället ligga i exempelvis förbättrade samhällstjänster, nya former för organisering och samverkan, förändrade arbetssätt eller ökad förmåga att förebygga och hantera samhällsutmaningar.

Umeå universitet anser därför att förslaget bör utgå från ett bredare innovationsbegrepp som omfattar såväl tekniska och kommersiella innovationer som sociala, organisatoriska och samhälleliga innovationer. Det bör även tydligare beskriva hur dessa olika former av innovation kan främjas och hur deras värde för samhällsutvecklingen kan synliggöras. En sådan ansats skulle bättre spegla universitetens samlade bidrag till innovation och stärka förutsättningarna för att forskningsbaserad kunskap ska komma samhället till nytta.

4. Regionala förutsättningar och innovationskraft i hela Europa

Förslaget betonar utvecklingen av EU inre marknad och behovet av likvärdiga förutsättningar för innovatörer i hela unionen. Däremot behöver betydelsen av regionala innovationsmiljöer och de skilda geografiska och strukturella förutsättningar som påverkar innovationsförmågan uppmärksammas tydligare.

Detta är särskilt viktigt för universitet och andra samhällsaktörer i glest befolkade och geografiskt perifera regioner. Avstånd, befolkningsstruktur, tillgång till kompetens, kapital och infrastruktur samt möjligheterna att bygga långsiktiga samverkansrelationer kan påverka hur innovation utvecklas och sprids. Förutsättningarna skiljer sig därmed åt mellan olika delar av Europa, vilket behöver beaktas i utformningen av gemensamma europeiska insatser. Med anledning av det rekommenderar vi att förslaget utformas med hänsyn till detta.

5. Samhällsutmaningar som drivkraft för innovation

Förslaget betonar i hög grad konkurrenskraft, ekonomisk tillväxt och strategisk autonomi. Umeå universitet ser dessa mål som viktiga delar av den europeiska innovationspolitiken, men anser att de behöver balanseras mot ett tydligare fokus på samhällsutmaningar och innovationers bredare samhällsnytta.

En betydande del av de utmaningar som Europa står inför kräver lösningar som inte enbart kan utvecklas genom marknadsmekanismer eller offentlig upphandling. Det kan exempelvis handla om förändrade arbetssätt, utveckling av offentliga tjänster, nya former för organisering och samverkan eller kunskapsbaserade insatser som bidrar till långsiktig samhällsförändring. Sådana processer kräver ofta samverkan mellan flera aktörer och kan vara svåra att bedöma utifrån traditionella mått på kommersialisering och ekonomisk tillväxt. Därmed finns en risk att samhällsutmaningar som kräver andra former av insatser än upphandling förbises eller får otillräcklig uppmärksamhet.

Yttrandet har fastställts av rektor Tora Holmberg.

Tora Holmberg
Rektor